

Pet godina socijalno-medicinskog rada u kraljevini srba, hrvata i slovenaca 1920-1925. *

Andrija Štampar

Socijalno-medicinski rad je kod nas počeo bez tradicija. On je u našim krajevima potpuno nov. No počeo je pri povoljnim psihološkim momentima. U svjetskom ratu smo izgubili oko 1,000.000 ljudi, od toga samo od zaraznih bolesti polovicu. Želja za zdravljem, boljim životom bila je velika i snažna u našim krajevima. Valjda se nigdje nije tako cijenilo zdravlje kao kod nas.

Jedna mala grupa naših liječnika iskoristila je taj povoljni psihološki moment. Ona je s velikom ljubavlju, požrtvovanjem, jednom novom ideologijom žilavo radila zadnjih pet godina. Ova je grupa svakim danom bivala veća i zahvaljujući potpori i uviđavnosti predstavnika zdravstvene politike u našoj centralnoj upravi, mogla je gotovo u svim kulturnim središtima svijeta što bolje usavršiti svoje znanje i na taj se način što bolje spremi za veliku zadaću, koja joj je bila povjerena.

Naša ideologija sadržana je u ovim glavnim tačkama:

1. Važnije je obavještavanje naroda od zakona. Zbog toga i počiva naša struka samo na tri mala zakona.
2. Najvažnije je spremi u jednoj sredini teren i pravilno shvaćanje o zdravstvenim pitanjima.
3. Pitanje narodnog zdravlja i rad na njegovom unaprjeđenju nije monopol liječnika, nego se s njim trebaju baviti svi bez razlike. Samo ovom zajedničkom suradnjom može se unaprijediti narodno zdravlje.
4. Liječnik treba biti uglavnom socijalni radnik; sa individualnom terapijom ne može mnogo postići; socijalna terapija je sredstvo, koje ga može dovesti do pravog uspjeha.
5. Liječnik ne smije biti ekonomski ovisan o bolesniku, jer ga ekonomska ovisnost sprječava u glavnim njegovim zadacima.
6. U pitanju narodnog zdravlja ne smije se činiti razlika među ekonomski jakim i slabim.
7. Potrebno je stvoriti zdravstvenu organizaciju, u kojoj će liječnik tražiti bolesnika, a ne bolesnik liječnika, jer se samo na taj način može u našoj stkrbi obuhvatiti sve veći broj onih, čije zdravlje trebamo čuvati.
8. Liječnik treba biti narodni učitelj.
9. Pitanje narodnog zdravlja od većeg je ekonomskog nego humanitarnog značenja.
10. Glavo mesto liječničkog djelovanja su ljudska naselja, mjesta gdje ljudi žive, a ne laboratoriji i ordinacije.

Sa ovom ideologijom prožet je sav naš rad u svima pravcima. Za ovih prošlih pet godina osnovano je 250 socijalno-medicinskih ustanova:

1 Centralni Higijenski Zavod u Beogradu

6 epidemioloških zavoda

19 bakterioloških stanica

23 zdravstvene stanice

1 zavod za tropske bolesti

1 zavod za malariju

3 stanice za malariju

42 pomoćne stanice za malariju

50 ambulatorija za venerične bolesti

34 dispanzera za tuberkulozu

14 ustanova za dojenčad i malu djecu

18 ambulatorija za trahom

17 školskih poliklinika

2 zavoda za socijalnu medicinu

19 raznih drugih socijalno-medicinskih ustanova

Za smještaj ovih ustanova podignuto je ili otkupljeno 170 zgrada, malih kuća i veličanstvenih palača. U ovim zgradama ima 1783 sobe. Privatna inicijativa uz pomoć države podigla je 3 ustanove sa 250 soba.

Neka brojevi govore o opsegu rada. Zbog rada na terenu prošli su liječnici i drugo osoblje u ovim ustanovama do sada oko 700.000 kilometara. Predavanja o narodnom zdravlju držana su 7292 pred 1,200.000 slušatelja. Razdano je 1,500.000 raznih knjiga, letaka, plakata. Predavanja su držana s najboljim tehničkim sredstvima. Lokalne higijenske izložbe posetilo je 100.000 ljudi. Epidemiološke ustanove izvršile su samo u 1924. godini 180.000 pregleda, a u njihovim odjelima za antirabičnu vakcinaciju bilo je od 1921.-1924. godine 22.480 osoba. Ustanove za ispitivanje i suzbijanje malarije u 1924. godini izvršile su 220.561 pregled kod bolesnih od malarije, a razdijelile su 2100 kilograma kinina.

1923. godine liječilo se u ambulatorijama za venerične bolesti 31.611 osoba sa 205.000 intervencija, a 1924. godine 35.181 osoba sa 236.000 intervencija. U dispanzere za tuberkulozu došlo je 1923. godine 12.889 bolesnih, a 1924. godine 16.453 sa 14.433 posjeta kod kuće.

Zavod za socijalno-higijensku zaštitu djece u Ljubljani već u prvoj godini svojeg djelovanja brinuo se o 1302 dece sa 3851 konzultacijom i 364 kućna posjeta. Školske poliklinike u Beogradu 1924. godine pregledale su sistematski 5931 školsko dijete. Ukupno je poliklinike posjetilo 13.898 djece; zubarskih intervencija bilo je u 5527 slučajeva. Zagrebačku školsku polikliniku posjetilo je zadnjih osam mjeseci 3239 đaka ukupno 18.345 puta; pregleda zubi bilo je u 4837 slučajeva sa 1830 intervencija. U kupaonici ove poliklinike kupalo se 3577 đaka ukupno 8439 puta.

Biometrijska mjerenja su obavljena kod 1000 osoba, a 2000 kuća sistematski je pregledano radi detaljnog upoznavanja zdravstvenih prilika. Broj postelja za izolaciju bolesnika, koji boluju od zaraznih bolesti povećan je na 850.

Prvo razdoblje socijalno-medicinskog rada je za nama. Osnovna organizacija je stvorena, a dosadašnji rad je stekao priznanje i vanjskog svijeta. Rockefellerova Fundacija pomogla je taj rad bogatim darom u iznosu od 20 milijuna dinara. U državnom budžetu je bilo za ovo vrijeme odobreno osnivanje, podizanje i uzdržavanje socijalno-medicinskih ustanova ukupno 170 milijuna dinara. Danas samo tri od ovih ustanova predstavljaju vrijednost od približno 50 milijuna dinara.

* Uvodni dio knjige koju je objavio Institut za socijalnu medicinu Ministarstva narodnog zdravlja u Zagrebu 1926.